

**Vilniaus
universitetas**

Etinės dilemos – įrankis mokinių sąžiningumo ugdymui

**Doc. dr. Rita Toleikienė,
Doc. dr. Vita Juknevičienė**
Vilniaus universiteto Šiaulių akademija

„Skaidrumo akademija“ mokytojams
2025-03-20

Aptarsime...

- ✓ Etines dilemas ugdymo procese;
- ✓ Etinių dilemų sprendimo eigą;
- ✓ Praktinius pavyzdžius: galimybę išlikti sąžiningu moralinių dilemų kontekste.

„Klaidinga manyti, kad kiekvienai moralinei dilemai visuomet yra vienas teisingas atsakymas“

- Richard Norman

Kas yra dilema?

Dilema – tai pasirinkimas, kai nėra lengvo atsakymo.

Moralinė dilema ar moralinis konfliktas?

Moralinis konfliktas dažniausiai turi vieną teisingą sprendimą, todėl jis gali būti išspręstas.

Moralinė dilema yra neišsprendžiama, visuomet lieka tam tikro apgailestavimo.

Dilemų žaidimo esmė

1. Mokomasi išreikšti savo moralinę poziciją (argumentuoti) analizuojamų dilemų klausimais.
2. Suteikia dalyviams balsą, leidžia jiems mokytis ir klausyti, diskutuoti.
3. Dalyvis *gali turėti savo poziciją* bei prisidėti prie diskusijos, ieškant *morališkai tinkamiausių sprendimų*.

- *Nėra teisingo atsakymo;*
- *Galvok kitaip;*
- *Keisk nuomonę.....*

Kaip žaisti?

- ✓ Pasiruošti dilemų aprašymus;
- ✓ Pristatyti žaidimą;
- ✓ Dilemų sprendimas;
- ✓ Diskusija grupėje;
- ✓ Apibendrinimas.

Dilema. SPORTAS

Tavo mokyklos merginų futbolo komanda žais svarbias rungtynes su kita mokykla. Prieš rungtynes tavo gera draugė Mija prieina ir paprašo tavęs tyčia nepataikyti įvarčio. Tau šios rungtynės svarbios, nes komanda gali laimėti čempionų titulą. Tu atsisakai, bet Mija pasiūlo tau savo naują telefoną kaip atlygį. Ką darysi?

- A. Priimi Mijos pasiūlymą ir telefoną.
- B. Nenori nuliūdinti Mijos, bet ir nenori praleisti įvarčio. Pameluoji komandai, kad susižeidei ir nebežaidi.
- C. Atsisakai telefono, bet nusprendi, kad praleisi įvartį, jei pasitaikys proga, norėdamas nudžiuginti Miją.
- D. Aiškiai pasakai Mijai, kad sąžiningas žaidimas yra svarbiau už jūsų draugystę.

1. Kaip analizuoti dilemą ir vesti diskusiją su mokiniais?

Pradėti diskusiją nuo situacijos aptarimo

Paprašykite mokinių, kad jie **apibūdintų situaciją**: kas vyksta, ko prašoma, kokie yra siūlomi mainai?

Paklauskite: **Kokia čia problema? Kas kelia nerimą? Ką norima pasiekti?**

Tikslas – padėti mokiniams **įvardyti korupcinio pobūdžio veiksmą**, net jei jis atrodo „nekaltas“ ar „draugiškas prašymas“.

Galimi klausimai diskusijai

- ✓ Ar teisinga prašyti, kad komanda tyčia pralaimėtų?
- ✓ Kaip jaustumėtės, jei sužinotumėte, kad komandos narys/ narė taip pasielgė?
- ✓ Ką prarastų komanda?

2. Padėti mokiniams suprasti platesnį kontekstą (etika ir korupcija sporte)

- ✓ Aptarkite **sąžiningo žaidimo** (angl. k. fair play) principą.
- ✓ Paaiškinkite, kad **kyšiai ir susitarimai sporte** (pvz., „susitarti dėl rezultato“) yra **korupcija**.
- ✓ Pasikalbėkite, **ką reiškia sąžiningumas sporte**, kodėl svarbu stengtis laimėti pagal taisykles, o ne per apgaulę.

Pavyzdys: Paklauskite, ar esate girdėję apie sutartas rungtynes sporte, ir kas nutiko tiems, kurie buvo pagauti.

3. Padėti mokiniams pamatyti skirtingus pasirinkimų pasekmes

Su kiekvienu atsakymo variantu galima aptarti:

1. Kas būtų laimėtojas? Kas pralaimėtų?
2. Kaip Tu jaustumėtis po tokio pasirinkimo?
3. Kaip Tavo pasirinkimas paveiktų komandą, draugę, mokyklą?

Variantų aptarimas

Variantai	Galimos pasekmės	Vertinimas
A. Priimi telefoną	Gali laimėti draugės "palankumą", bet prarasi komandos pasitikėjimą, elgsiesi nesąžiningai. Pažeidžiamos taisyklės, įsitrauki į "kyšio" situaciją.	Blogas sprendimas – tiesioginis kyšio priėmimas.
B. Pameluoji komandai ir nebežaidi	Išvengi situacijos, bet prarandi komandos pasitikėjimą, apgauni komandą, atsakomybės vengimas.	Silpnas sprendimas – vengimas spręsti problemą.
C. Atsisakai telefono, bet praleidi įvartį	<i>Atrodo, kad neimi kyšio, bet vis tiek pažeidi sąžiningo žaidimo taisyklės.</i> <i>Draugės įtaka vis tiek veikia sprendimą.</i>	Silpnas sprendimas – nepriimi kyšio, bet išduodi komandą.
D. Aiškiai atsisakai, pasakai apie sąžiningumą	Elgiesi sąžiningai, laikaisi vertybių. Gali būti sunku su drauge, bet išsaugai pagarbą komandai, sau ir žaidimo taisyklėms.	Geriausias sprendimas – etiškas ir teisingas.

4. Skatinti mokinius argumentuoti savo nuomonę

Klausimai, padedantys mąstyti:

- ✓ Kodėl kai kurie žmonės galėtų sutikti su Mijos prašymu?
- ✓ Kodėl kai kurie atsisakytų?
- ✓ Ar draugystė yra svarbesnė už sąžiningumą? Kodėl?
- ✓ Kaip jaustumėsi, jei komanda sužinotų tiesą?

Tikslas – skatinti mokinius **ne tik pasirinkti, bet ir pagrįsti pasirinkimą, remiantis vertybėmis (draugystė, sąžiningumas, atsakomybė komandai).**

5. Užbaigti diskusiją bendru apibendrinimu

1. Ką išmokome apie sąžiningumą?
2. Kodėl svarbu pasakyti „ne“ net draugui, jei jo prašymas nesąžiningas?
3. Kaip tokios situacijos susijusios su korupcija ir skaidrumu gyvenime, ne tik sporte?

Galima aptarti, kaip **maži kasdieniai sprendimai** (pvz., sporte, mokykloje) **formuoja mūsų vertybes** ir paruošia mus rimtesniems sprendimams gyvenime.

Svarbu

- ✓ **Akcentuokite pasirinkimų pasekmes** visiems dalyviams (komandai, mokyklai, sau pačiam, draugystei).
- ✓ **Pabrėžkite, kad atsisakyti kyšio – stiprybės, o ne silpnumo ženklas.**
- ✓ **Susiekite su realiu gyvenimu:** „Kaip tai gali atrodyti vėliau gyvenime – darbo pasaulyje, politikoje, versle?“

Dilema. PAŽYMYS

Vilniaus
universitetas

Tu neseniai gavai blogą pažymį iš lietuvių kalbos kontrolinio. Tavo draugas, kuris padeda mokytojui su dokumentais, pasiūlo tyliai pataisyti tavo pažymį elektroniniame dienyne. Jis sako, kad tai niekam nepakenks ir kad jis jau taip darė anksčiau. Tau labai svarbu išlaikyti gerą pažymių vidurkį, nes jis turi įtakos tavo galimybėms patekti į gerą mokyklą kitais metais. Kaip elgsiesi?

- A. Priimsi draugo pasiūlymą.
- B. Atsisakysi pataisyti pažymį, bet niekam apie pasiūlymą neprasitarai.
- C. Leisi draugui pataisyti pažymį, bet tik tuo atveju, jei jis sutiks pataisyti ir kitiems klasės draugams, kuriems nesiseka.
- D. Atsisakysi pasiūlymo ir pasikalbėsi su draugu, paaiškindamas, kad tokie veiksmai nesąžiningi.

Pasirinkimų vertinimo lentelė

Pasirinkimas	Kas laimi?	Kas pralaimi?	Ar tai sąžininga?	Ar tai korupcija / apgaulė?
A. Priimsi pasiūlymą.	Tu (laikiniai).	Kiti mokiniai, sistema, mokytojas.	✗ Ne, pažymių klastojimas.	✓ Taip, dokumentų klastojimas.
B. Atsisakysi, bet tylėsi.	Tu (neišduodi draugo).	Sistema, sąžiningumas, galimi kiti nukentėję mokiniai.	⚠ Silpnas sprendimas – nepadedą spręsti problemos.	⚠ Netiesioginė parama apgaulėi.
C. Leisi taisyti ir kitiems.	Gal keli mokiniai.	Sąžiningi mokiniai, mokyklos sistema.	✗ Ne, kolektyvinė apgaulė.	✓ Taip, organizuota apgaulė.
D. Atsisakysi ir paaiškinsi draugui.	Tu, sistema, mokytojai.	Draugas (gali nusivilti).	✓ Taip, sąžininga ir teisinga.	✗ Ne, skaidrus pasirinkimas.

Diskusijos klausimai (10 min.)

- ✓ Kaip jaustumėsi, jei sužinotumei, kad kiti mokiniai klastoja pažymius?
- ✓ Ar draugystė gali pateisinti nesąžiningus veiksmus?
- ✓ Ką reiškia sąžiningumas mokykloje?
- ✓ Kokios būtų ilgalaikės pasekmės Tau pačiam/pačiai, jei priimtum tokį pasiūlymą?
- ✓ Kodėl net mažos apgaulės formuoja nesąžiningumo įpročius ateityje?

Išvada mokiniams

- Pažymių klastojimas – rimta apgaulė ir korupcija, net jei tai atrodo „smulkmena“.
- Sąžiningumas yra svarbus tiek mokykloje, tiek gyvenime.
- Reikia turėti drąsos pasakyti „ne“ net draugui, jei jis siūlo elgtis neteisingai.
- Jei žinai apie tokią situaciją, turi pranešti mokytojui ar administracijai – tai Tavo atsakomybė.

Svarbu mokytojui pabrėžti: ši dilema moko prisiimti atsakomybę už savo veiksmus, net jei sprendimas nėra lengvas, ir suprasti, kad pažymių klastojimas – realus pažeidimas, turintis rimtas pasekmes.

Dilema.

RINKIMŲ KAMPANIJA

Mokykloje vyks mokinių tarybos rinkimai.

Tavo draugas Jonas nusprendė dalyvauti rinkimuose ir prašo tavo pagalbos. Jis pasiūlo mainais į tavo paramą nupirkti užkandžių visai klasei, kad paragintum visus balsuoti už jį. Kaip pasielgsi?

- A. Sutinki padėti Jonui, nes jis tavo draugas ir užkandžiai visai klasei yra gera idėja.
- B. Patari Jonui, kad geriau tiesiog papasakotų savo idėjas ir nieko nepirktų.
- C. Siūlai kitiems draugams daryti tą patį, kad rinkimai būtų linksmesni.
- D. Praneši mokytojai, nes manai, kad pirkti balsus yra neteisinga.

Pasirinkimų vertinimo lentelė

Pasirinkimas	Kas laimi?	Kas pralaimi?	Ar tai sąžininga?	Ar tai korupcija / nesąžiningumas?
A. Sutinki padėti, nes draugas ir užkandžiai smagu.	Jonas, gal klasė.	Kiti kandidatai, sąžiningi rinkimai.	✗ Ne.	✓ Taip, balsų pirkimas.
B. Patari Jonui kalbėti apie idėjas.	Visi mokiniai (gauna realią informaciją).	Gal Jonui sunkiau, bet sąžininga.	✓ Taip.	✗ Ne, skaidrus elgesys.
C. Siūlai kitiems daryti tą patį.	Klasė (užkandžiai).	Sąžiningi kandidatai, skaidrumas.	✗ Ne.	✓ Taip, sisteminis nesąžiningumas.
D. Praneši mokytojui.	Rinkimų skaidrumas.	Jonas (gali nusivilti).	✓ Taip.	✗ Ne.

Išvada mokiniams

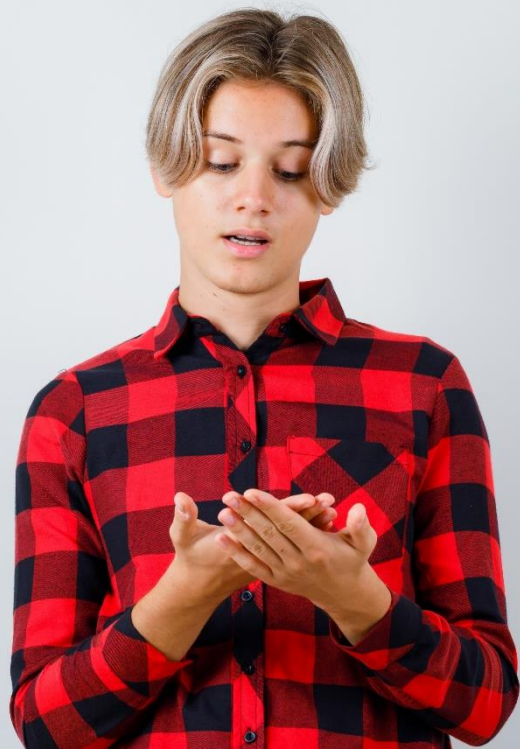
- ✓ Rinkimai turi būti sąžiningi – laimi tas, kuris turi geriausias idėjas, o ne tas, kuris daugiau pažada ar duoda.
- ✓ Sąžiningumas svarbesnis už draugystę, jei draugas siūlo neteisingą veiksmą.
- ✓ Svarbu kalbėti apie nesažiningus siūlymus ir padėti draugui suprasti, kodėl tai bloga mintis.

Mokytojui svarbu pabrėžti: ši dilema padeda mokiniams suprasti, kad rinkimų skaidrumas – ne tik suaugusiųjų reikalas, bet ir mokyklos gyvenimo dalis.

Metodinės priemonės

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJA
NACIONALINĖ ŠVIETIMO AGENTŪRA

ANTI KORUPCINIS UGDYMAS

BENDROJO UGDYMO MOKYKLOJE

Metodinė priemonė

Klausimai?

**Vilniaus
universitetas**

Ačiū!

Doc. dr. **Rita Toleikienė** ir doc. dr. **Vita Juknevičienė**
Vilniaus universiteto Šiaulių akademija
vita.jukneviciene@sa.vu.lt
rita.toleikiene@sa.vu.lt

* Visi pristatyme naudoti paveikslai iš [FREEPIC.COM](https://www.freepic.com)